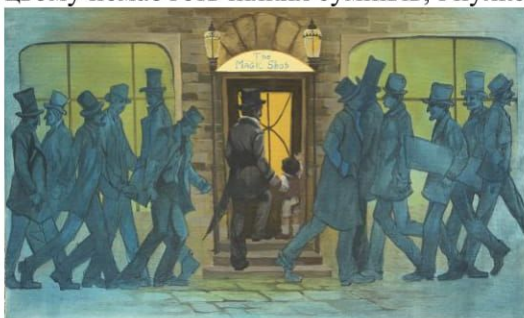

Герберт Уеллс (1866-1946) "Чарівна крамниця" (1903)

Ще раніше мені доводилося здаля бачити цю крамницю. Разів зо два я проходив повз її вітрину, де було напрочуд багато різних привабливих товарів: чарівні кульки, дивовижні ковпаки, ляльки для фокусів, кошики з начинням для фокусників, колоди карт і багато інших дрібниць. Чомусь ніколи мені не спадало на думку зайти в цю крамницю. Але одного разу Джип, узявши мене за палець і не кажучи ні слова, повів мене до вітрини; при цьому тримався він так, що не зайти з ним туди було ніяк неможливо. Правду кажучи, я й не підозрював, що ця скромна крамничка знаходиться саме на *Ріджент-стріт*, між магазином, де продаються картини, і закладом, у котрому виводять курчат у патентованих інкубаторах. Але це була вона. Мені чомусь здавалося, що вона ближче до Серкуса, або ж за рогом на Оксфорд-стріт, або навіть у Холборні, і завжди я бачив її на протилежному боці вулиці, так що підійти до неї не було ніякої змоги; щось у ній було невловиме, подібне до міражу. Але зараз вона тут, у цьому немає геть ніяких сумнівів, і пухкенький указівний пальчик Джипа стукає по її вітрині.

— Коли б я був багатий, — сказав Джип, показуючи пальцем туди, де лежало «Зникаюче яйце», — я придбав би собі ось цю річ. І цю. — Він показав на «Маля, яке плаче зовсім як живе». — І цю.

То була таємнича річ, котра звалася «Купи і дивуй друзів» — саме так зазначалося на акуратному ярличку.

— А під цим ковпаком, — сказав Джип, — зникає все, що туди не поклади.

Я читав про це в одній книжці. А ось, тату, «Невловимий гріш», тільки його так поклали, щоб не було видно, як це робиться.

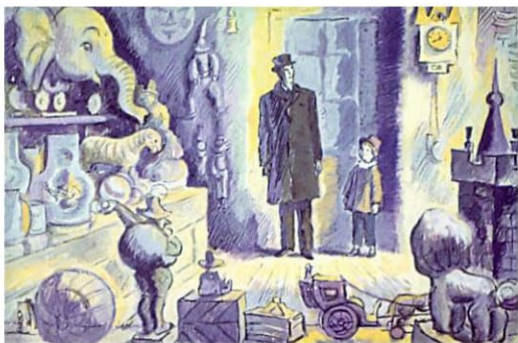
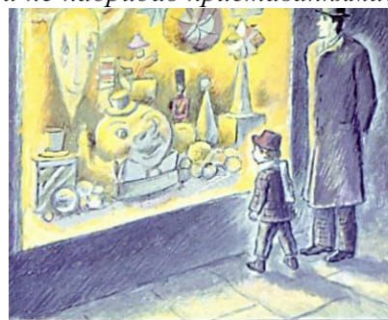
Джип успадкував чарівні риси своєї матері: він не кликав мене до крамниці й не набридав приставаннями, він тільки тягнув мене за палець до дверей, зовсім позасвідомо, і було зрозуміло, чого йому хочеться.

— Ось! — сказав він і показав на «*Чарівну пляшку*».

— А якщо б вона в тебе була? — спитав я. І, вловивши в цьому запитанні обіцянку, Джип зрадів.

— Я показав би її *Джессі*! — відповів він, переповнений, як завжди, піклуванням про інших.

— До дня твого народження залишилося менше ста днів, Джипе, — сказав я й узявся за ручку дверей. Джип не відповів, але ще сильніше здавив мій палець, і ми зайшли до крамниці.

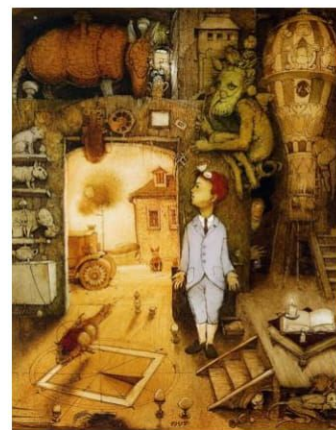
Це була не звичайна крамниця, це була чарівна крамниця. І тому Джип не пішов до прилавка попереду мене, як це бувало завжди, коли ми купували іграшки. Тут весь тягар переговорів він покладав на мене.

Ми потрапили в крихітну, темнувату крамничку. Дзвіночок на дверях, коли ми їх зачинили, жалібно дзенькнув. У помешканні нікого не було, і ми могли роздивитися навколо. Ось *тигр з пап'є-маше на склі, котре покриває прилавок, спокійний, розсудливий тигр, помірковано*

хитає головою; ось різноманітні кристалеві кульки; ось мармурова рука з чарівними картами; ось цілий набір чарівних акваріумів, від великих до найменших. Навколо було кілька чарівних дзеркал. Одне витягувало й звужувало вас, друге віднімало у вас ноги й розплющувало вашу голову, а третє взагалі робило з вас якусь круглу, товсту бочку. І поки ми сміялися перед цими дзеркалами, звідкись з'явився чоловік, вочевидь господар.

Він стояв за прилавком, дивний, блідий, з темним волоссям. Одне вухо було в нього довше за друге, а підборіддя — ну чистісінько як ніс черевики.

— Чим можу прислужитися? — запитав він і розчепірів свої довгі чарівні

пальці на склі прилавка.

Ми здригнулися, тому що не підозрювали про його присутність.

— Я бажав би придбати своєму малюкові якусь іграшку, — сказав я.

— Фокуси? — запитав він. — Ручні? Механічні?

— Щось забавніше, — відповів я.

— Гм... — проказав продавець і почухав голову, начебто роздумуючи. І прямо в нас на очах витяг у себе з голови скляну кульку.

— Щось подібне? — запитав він і простягнув її мені.

Це було несподівано. Багато разів мені доводилося бачити такий фокус на естраді — без нього не обійдеться жоден фокусник, — але тут я цього не чекав.

— Непогано! — сказав я, усміхаючись.

— Чи не так? — відповів продавець.

Джип відпустив мій палець і потягнувся за скляною кулькою, але в руці продавця вже нічого не було.

— Вона у вас у кишені, — сказав продавець, і, дійсно, кулька була там.

— Скільки за кульку? — запитав я.

— За скляні кульки ми грошей не беремо, — відповів продавець. — Вони дістаються нам, — тут він піймав у себе на рукаві ще одну кульку, — задаром.

Третю кульку він піймав у себе на потилиці й поклав її на прилавок поряд з іншими. Джип, не поспішаючи, оглянув свою кульку, потім ті, що лежали на прилавку, потім запитально глянув на продавця.

— Можете взяти собі й ці, — сказав той, усміхаючись, — а також, якщо не гребуєте, ще одну, з рота. Ось!

Джип глянув на мене, шукаючи поради, потім у глибокому мовчанні згріб усі чотири кульки, знову схопився за мій палець і приготувався до подальших подій.

— Так ми дістаємо весь наш товар, — пояснив продавець.

Я засміявся і, відмітивши його дотепність, сказав:

— Замість того, щоб купувати їх на складі? Воно, звичайно, дешевше.

— Так, мабуть, так, — відповів продавець. — Хоча, кінець кінцем, і нам доводиться платити, але не так багато, як дехто думає. Більші товари, а також їжу, одяг і все, що нам потрібно, ми дістаємо ось із цього капелюха... І дозвольте мені запевнити вас, сер, що на світі зовсім не буває оптових складів справжніх чарівних товарів. Ви, мабуть, помітили нашу марку: «Справжня чарівна крамниця».

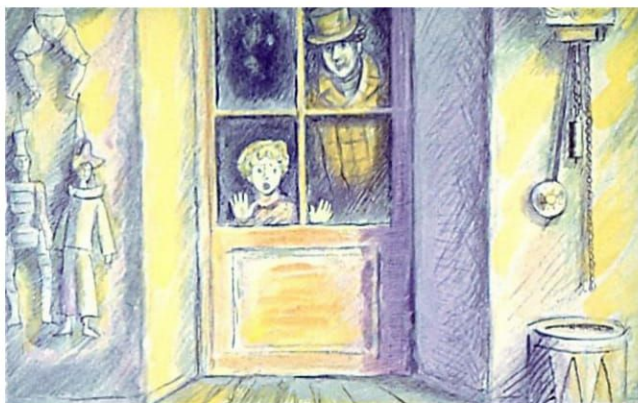
Він витяг із-за щокви перелік товарів і подав його мені.

— Справжня, — сказав він, указуючи пальцем на це слово, і додав: — У нас без обману, сер.

У мене промайнула думка, що його жарти не безпідставні.

Потім він звернувся до Джипа з ласкавою усмішкою:

— *А ти, знаєш, непоганий хлопчик...*

Я здивувався, не розуміючи, як він міг здогадатися. В інтересах дисципліни ми тримали це в секреті навіть удома. Джип вислухав похвалу мовчки й продовжував дивитися на продавця.

— Тому що тільки хороші хлопчики можуть зайти в ці двері.

І нараз, як на підтвердження, почувся грукіт у двері й писклявий дитячий голос:

— I-i! Я хочу зайти туди, тату! Тату! Я хочу зайти! I-i-i!

І благання вимученого татуса:

— Але ж зачинено, Едуарде, не можна!

— Зовсім не зачинено! — сказав я.

— *Ні, сер, у нас завжди зачинено для таких дітей,* — сказав продавець.

І при цих словах ми побачили хлопчика: крихітне личко, хворобливо-блїде від великої кількості з'їдених ласощів, скривлене від вічних скиглень. Обличчя безсердечного маленького егоїста, що дряпав зачароване скло.

— Не допоможе, сер, — сказав продавець, помітивши, що я пішов до дверей, бажаючи допомогти.

Незабаром збавованого хлопчика забрали від дверей.

— Як це у вас робиться? — запитав я, перевівши дух.

— Магія! — відповів продавець, недбало махнувши рукою. І-ах! — з-під його пальців вилетіли різнокольорові вогники й згасли в напівтемряві магазину.

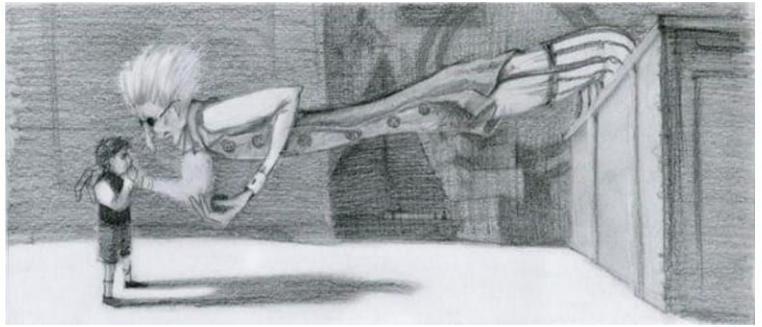
— Ти говорив там, на вулиці, — сказав продавець, звертаючись до Джипа, — що хотів би мати нашу коробку «Купи і дивуй друзів!».

— Так, — признався Джип після героїчної внутрішньої боротьби.

— Вона в тебе в кишені.

І, перехилившись через прилавок (тіло в нього виявилось дуже довгим), цей незвичайний суб'єкт витяг у Джипа з кишені коробку.

— Папір! — сказав він і дістав великий аркуш з порожнього капелюха. — Мотузок! — І в роті в нього опинився клубок, від якого він відмотав

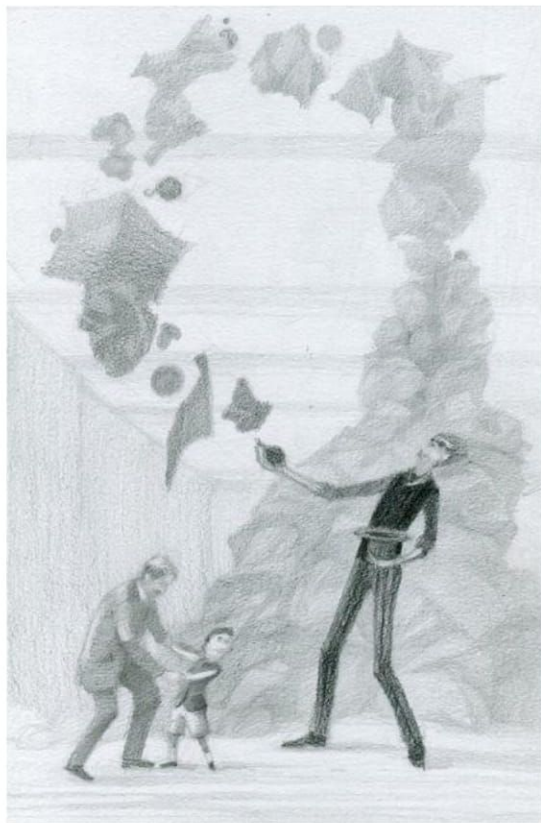
безконечно довгий мотузок, перев'язав ним коробку, а клубок, як мені здалося, проковтнув. Потім об ніс однієї ляльки запалив свічку, сунув у вогонь палець (котрий нараз перетворився на паличку червоного сургучу) і запечатав пакунок.

— Вам ще сподобалося «зникаюче яйце», — сказав він, витягуючи це яйце з внутрішньої кишені мого пальта, і загорнув його в папір разом із «Малям, яке плаче зовсім як живе». Я передав кожен готовий пакунок Джипу, а той міцно пригортав його до грудей.

Джип говорив дуже мало, але погляд його був красномовнішим за слова, красномовними були і його руки, які охоплювали подарунки. Його душею заволоділо хвилювання. Дійсно, це була справжня магія. Але тут я здригнувся, відчувши, що *в мене під капелюхом ворухиться щось м'яке й трепетне*. Я схопився за капелюх, і голуб із зім'ятими крильцями пурхнув звідти, побіг по прилавку й заховався в картонній коробці позаду тигра з пап'є-маше.

— Ай, ай, ай! — сказав продавець, спритно відбираючи в мене капелюх. — Скажіть, на милість, ця дурненька пташка звилася собі тут гніздечко!..

І він почав трясти мого капелюха й витряс звідти два чи три яйця, мармурову кульку, годинник, з півдесятка скляних кульок, зім'ятий папір, потім ще папір, ще і ще, увесь час говорячи про те, що *багато хто зовсім даремно чистить свої капелюхи тільки зверху й забуває почистити їх зсередини*, — усе це, звичайно, дуже виховано, але не без особливих натяків.

— *Назбирається ціла купа сміття, сер... Звичайно, не у вас одного...* Майже чи не в кожного покупця... *Чого тільки люди не носять із собою!*

Купа зім'ятого паперу росла й росла на прилавку все вище й вище й зовсім затулила його від нас. Тільки голос його звучав, як і раніше:

— *Ніхто із вас не знає, що ховається іноді за пристойною зовнішністю людини, сер. Усі ми тільки одна видимість...*

Його голос завмер, точнісінько, як у ваших сусідів завмер би грамофон, якби ви вцілили в нього влучно кинутим каменем, — таке ж раптове мовчання. Шелест паперу припинився, стало тихо.

— Вам більше не потрібен мій капелюх? — запитав я.

Відповіді не було. Я подивився на Джипа, Джип подивився на мене, і в чарівних дзеркалах відобразилися наші змінені обличчя — тасмничі, серйозні, тихі.

— Я думаю, нам пора! — сказав я. — Будьте ласкаві, скажіть, скільки ми винні... Слухайте, — сказав я, підвищуючи голос, — я хочу розрахуватися... І, будь ласка, мій капелюх.

З=за купи паперу начебто почулося сопіння.

— Він сміється з нас! — сказав я. — Ану, Джипе, глянемо за прилавок. Ми обійшли тигра, який похитував головою. І що? За прилавком нікого не було. Долі валявся мій капелюх, а поряд з ним у глибокій задумі, скоцюрбившись, сидів білий кролик — звичайнісінький, дурнуватенький із виду кролик,

якраз такий, котрі бувають тільки у фокусників. Я нахилився за капелюхом, кролик відскочив убік.

— Тату! — шепнув Джип винувато.

— Що?

— Мені тут подобається, тату.

«І мені також сподобалося б, — подумав я, — якби цей прилавок не витягнувся раптом, закриваючи нам вихід». Я не сказав про це Джипу.

— Кицю! — промовив він і простягнув руку до кролика. — Кицю, покажи Джипу фокус.

Кролик шмигнув у двері, яких раніше я чомусь не помічав, і в ту ж хвилину звідти знову показався чоловік, у котрого одне вухо було довше за друге. Він, як і раніше, усміхався, але, коли наші погляди зустрілися, я помітив, що він дивиться чи то з викликом, чи то з насмішкою.

— Чи не бажаєте оглянути нашу виставку? — спокійнісінько запитав він.

Джип потягнув мене за палець. Я подивився на прилавок, потім на продавця, і погляди наші знову зустрілися. Я вже починав думати, що чари тут занадто вже справжні.

— На жаль, у нас обмаль часу, — почав я.

Але ми вже опинилися в іншій кімнаті, де була виставка.

— Усі товари в нас однієї якості, — сказав продавець, потираючи гнучкі руки, — найвищої. Справжня магія, без обману, іншої не тримаємо!

З гарантією... Прошу вибачення, сер!

Я відчув, як він *відривав щось від мого рукава, обернувся й побачив, що він тримає за хвіст крихітного червоного чортика, а той звивається, дригається й хоче вкусити його за руки*. Продавець спокійно закинув його під прилавок. Звичайно ж, чортик був гумовий, але в якусь мить...

І тримав він його в руках так, як тримають якусь кусючу гадину. Я подивився на Джипа, але його погляд був спрямований на чарівну дерев'яну конячку. Мені відлягло від серця.

— Слухайте, — сказав я продавцеві, стишуючи голос і вказуючи очима то на Джипа, то на червоного чортика. — Я маю надію, у вас не дуже багато таких... виробів, чи не так?

— Зовсім не тримаємо! Мабуть, *ви занесли його з вулиці*, — сказав продавець, також стишуючи голос і сліпучо усміхаючись при цьому: — *Чого тільки люди не тягають із собою, самі того не помічаючи!* —

Потім він звернувся до Джипа: — Подобається тобі тут?

Джипу подобалося багато чого. Він запитав, довірливо звертаючись до продавця:

— А ця шабля теж чарівна?

— Чарівна іграшкова шабля — не гнеться, не ламається й не ріже пальці. У кого така шабля, той вийде цілим і неушкодженим із двобою з будь-яким ворогом, молодшим вісімнадцяти років. Від двох із половиною шилінгів до семи з половиною залежно від розмірів... Ці картонні обладунки для юних рицарів також незамінні в подорожах. Чарівний щит, чоботи=скороходи, шапка-невидимка.

— Ой, тату! — скрикнув Джип.

Я хотів знати їх ціну, але продавець не звернув на мене уваги. Тепер він повністю заволодів Джипом. Він відірвав його від мого пальця, заглибився в опис своїх проклятих товарів, і зупинити його було вже неможливо. Я з хвилюванням і ревностями побачив, що Джип ухопився за його палець, точнісінько як за мій.

«Звичайно, він людина цікава, — думав я, — і в нього є багато привабливих дрібничок, але все-таки...»

Я поплентався за ними, не кажучи ні слова, але уважно приглядаючи за цим фокусником. Кінець кінцем, Джипові це приносить задоволення... І ніхто не затримає нас, коли ми захочемо піти.

Виставка товарів займала довгу кімнату, безліч коридорів вели в бокові приміщення, де товклися без діла й позіхали від нудьги прикажчики дивного вигляду; на кожному кроці нам перегороджували дорогу й збивали нас із пантелику різні порт'єри та дзеркала, так що швидко я згубив ті двері, у котрі ми ввійшли.

Продавець показав Джипу чарівні потяги, котрі починали рухатися без пари й пружини, тільки=но ви відкривали семафор, а також дорогоцінні коробки з олов'яними солдатиками, які оживали, як тільки ви піднімали кришку й промовляли... Як передати цей звук, я не знаю, але Джип — у нього тонкий слух його матері — зразу ж його повторив.

— Браво! — сказав продавець.

Безцеремонно покидавши олов'яних солдатиків у коробку, він передав її Джипові.

— Ви берете цю коробку? — запитав він мене.

— Ми б узяли цю коробку, — сказав я, — якщо ви тільки продасте нам її зі знижкою. Інакше треба бути мільйонером...

— Ну що ви! Із задоволенням.

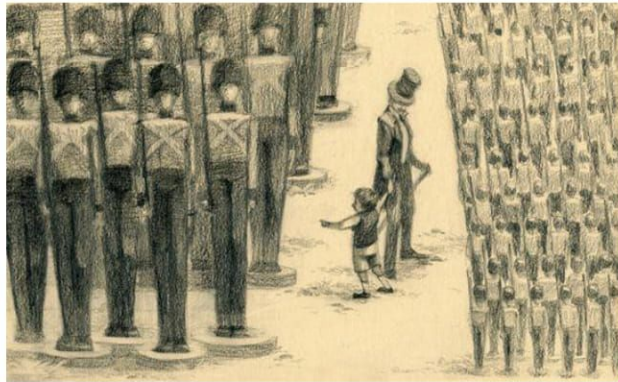
Продавець помахав коробкою в повітрі — і нараз вона виявилася перев'язаною мотузком і загорнутою в сірий папір, а на ньому з'явилася повна адреса та ім'я Джипа.

Помітивши моє здивування, продавець розсміявся.

— У нас справжні чари, — сказав він. — Підробок не тримаємо.

— Як на мене, то вони вже аж занадто справжні, — відгукнувся я.

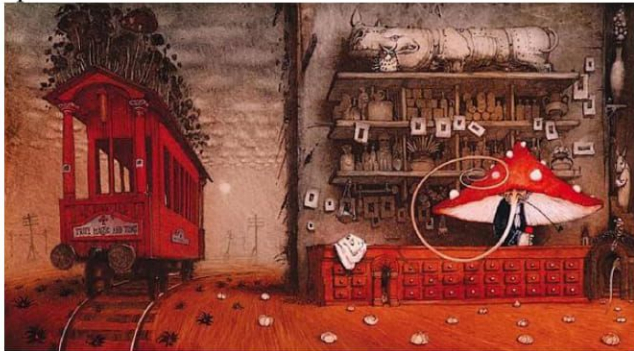
Після цього він почав показувати Джипові різні фокуси. Він пояснював, як зроблені іграшки, і вивертав їх

навиворіт, і мій любий малюк, страшенно серйозний, дивився й хитав головою з виглядом знавця.

Я не міг устежити за ними. «Гей, швидко!» — вигукував чарівний продавець. І слідом за ним чистий дитячий голос повторював: «Гей, швидко!» Але мене відволікло інше. Мною заволоділа вся ця чортівня. Вона була всюди: на долівці, на стелі, на стінах, у кожному кутку, у кожному цвяху.

Мене не залишало дивне відчуття, що тільки-но я відвернувся, як усе це затанцює, заворушиться й почне гратися в мене за спиною.

Раптом увагу мою привернув один із прикажчиків, дуже дивний чоловік. Він стояв і, вочевидь, не знав про мою присутність. Зі своїм обличчям він робив неможливі речі. Особливо жахливим було те, що він виробляв із своїм носом. І все це з таким виглядом, начебто вирішив побавитися від нудьги. Спочатку в нього був коротенький приплюснутий ніс, потім несподівано витягнувся, як підзорна труба, а потім став робитися тоншим і тоншим і, кінець кінцем, перетворився на гнучкий, довгий червоний хобот. Як у страшному сні! Він розмахував своїм носом у боки й

закидав його вперед, як рибалка закидає вудку.

Тут я схаменувся, що це видовище зовсім не для Джипа. Я обернувся й побачив, що увага хлопчика звернута на продавця. Вони про щось перешіптувалися, дивлячись на мене. Джип став на стільчик, а продавець тримав щось на зразок великого барабана.

— Тату, зіграємо в піжмурки? — крикнув Джип. — Ти жмуришся!

І не встиг я втрутитися, як **продавець накрив його великим барабаном.**

— Підніміть барабан! — закричав я. — Зараз же! Ви злякасте дитину! Підніміть!

Чоловік із різними вухами послухався мене й простягнув мені цей великий циліндр, щоб я краще впевнився, що він порожній. Але на стільчику теж нікого не було! Мій хлопчик зник!..

Вам, напевне, знайоме почуття, котре охоплює вас, як чиясь хижа рука боляче здавлює вам серце! Ви зразу напружуєтесь, ви не поспішаєте, але й не хапаєтесь, страх і гнів щезають. Так було зі мною.

Я підійшов до продавця й ударом ноги перекинув стілець.

— Облиште свої жарти, — сказав я. — Де мій хлопчик?

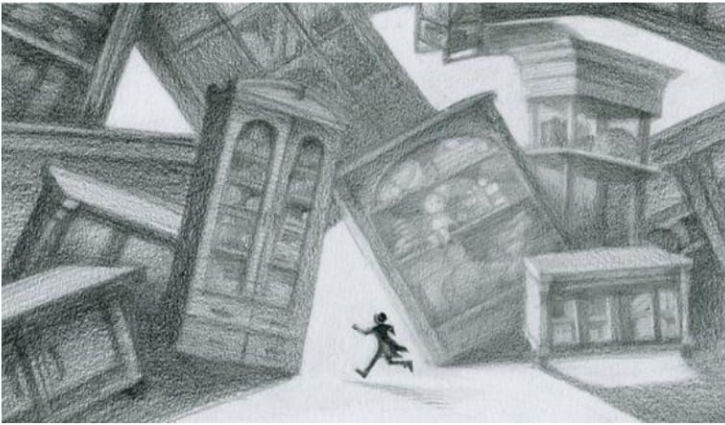
— Ви ж самі бачите, — сказав він, показуючи мені порожній барабан, — у нас ніякого обману...

Я простягнув руку, щоб схопити його, але він спритно вивернувся. Я знову кинувся до нього, але йому вдалося й на цей раз відхилитися. Він відчинив якісь двері.

— Стій! — крикнув я.

Він побіг, сміючись, я кинувся за ним і нараз *вилетів... у п'ятьму*.

— Фу ти! Я вас і не помітив, сер!

Я був на Ріджент-стріт і наштотхнувся на якогось солідного робітника. А недалеко від мене, трохи приголомшений, стояв Джип. Я вибачився, і Джип з ясною усмішкою підбіг до мене, начебто тільки-но на секунду загубив мене з виду. У руках у нього було чотири пакунки. Він одразу ж ухопив мене за палець.

Спочатку я не знав, що подумати. **Я обернувся, щоб побачити двері чарівної крамниці, але їх ніде не було. Ні крамниці, ні дверей — нічого!** Звичайнісінький простінок між магазином і

вікном із курчатами.

Я зробив єдине, що було можливим у такому становищі: став на край тротуару й помахав парасолькою, гукаючи кеб.

Я посадив Джипа й сів сам. Тут я відчув щось *незвичне в себе в кишені й витяг звідти скляну кульку. З огидою я кинув я її на бруківку*. Джип не промовив ні слова. Деякий час ми мовчали.

— Тату, — сказав нарешті Джип, — це була гарна крамниця!

Тут я вперше задумався, як він сприйняв цю пригоду. Він був цілим і неушкодженим. Це головне. Він не був наляканим, не був засмученим. Він просто був страшенно задоволений тим, як провів день, і до того ж у нього в руках — чотири пакунки.

— Гм! — сказав я. — Маленьким дітям не можна кожного дня відвідувати такі крамниці!

Він сприйняв ці слова спокійно, і на хвилину я навіть пожалкував, що я його батько, а не мати. І не можу зараз же при всіх його розцілювати. «Кінець кінцем, — подумав я, — не так уже все це страшно».

Але повністю я в цьому впевнився тільки тоді, коли ми розпакували наші покупки. У трьох пакунках були коробки із звичайними, але такими чудовими олов'яними солдатиками, що Джип зовсім забув про тих «справжніх чарівних солдатиків», яких бачив у крамниці. У четвертому пакунку було кошеня, маленьке, біле, жваве кошеня, дуже веселе, з чудовим апетитом.

* * *

Це було шість місяців тому. І тепер я починаю думати, що ніякого лиха не трапилося. У кошеняті виявилось не більше чарів, ніж у всіх інших кошенятах. Солдати виявилися такими стійкими, що ними був би задоволений кожний полковник. Що ж до Джипа...

Батьки, мабуть, погодяться, що з ним я мав бути особливо обережним. Але недавно я все ж відважився на серйозний крок. Я запитав:

— А що, Джипе, якби раптом твої солдати ожили й пішли б крокувати?

— Мої солдати живі, — сказав Джип. — Мені потрібно тільки промовити одне словечко, коли я відкриваю коробку.

— І вони марширують?

— Аякже! Інакше за що їх і любити!

Я не виказав свого здивування й спробував кілька разів, тільки-но він візьметься за своїх солдатиків, раптом зайти в кімнату. Але ніякої чарівної поведінки за ними не помітив. Так що важко сказати, чи правий Джип.

І ще одне питання — про гроші. У мене звичка завжди оплачувати рахунки. Я пройшов уздовж і впоперек усю

Ріджент-стріт, але не знайшов тієї крамниці. Та думаю, що в цій справі моя честь не постраждала, бо якщо цим людям — хто б вони не були — відома адреса Джипа, вони можуть будь-коли з'явитися до мене й отримати гроші.

Переклад Сергія Іваненка